

EDITORIALS

Voorzorgbeginsel: zinvol indien weloverwogen toegepast

Vorkomen is beter dan genezen. Weinigen zullen dit bestrijden. Het gaat hierbij immers om preventie en niet om voorzorg. Preventie is gebaseerd op kennis, voorzorg op het ontbreken van kennis. Roken is schadelijk voor de gezondheid en dus voert de overheid een preventiebeleid. Bij voorzorg worden maatregelen getroffen onder het motto "je weet maar nooit". Bij het afleiden van gezondheidkundige advieswaarden als basis voor (wettelijke) grenswaarden zoals bijvoorbeeld MAC (Maximaal Aanvaarde Concentratie) waarden voor de werkplek, blijven deskundigen aan de veilige kant onder meer door het toepassen van onzekerheidsfactoren. Uit voorzorg wordt een veilige marge aangehouden.

Voorzorg zou bij veiligheidsevaluatie van stoffen overbodig moeten zijn. Als betrouwbare blootstelling- en toxiciteitgegevens beschikbaar zijn, kan de arbeidshygiënist vaststellen of de werkplek veilig is. Te vaak ontbreken goede gegevens en komen deze er ook niet als ze niet worden afgedwongen. Het voorzorgprincipe als "piepsysteem" (binnen een bepaald tijdsbestek dienen benodigde gegevens te worden aangeleverd anders wordt een lage grenswaarde vastgesteld of gaat de bestaande grenswaarde naar beneden) is alleszins te rechtvaardigen wanneer het door de bevoegde instantie weloverwogen en op het juiste moment wordt gebruikt. Het gaat immers om een veilige werkplek. Illustratief is het volgende voorbeeld. Chloroform is onder bepaalde omstandigheden kankerverwekkend bij proefdieren. Gedegen onderzoek heeft aangetoond dat bij lage blootstellingconcentraties zoals die in de praktijk voorkomen (bijvoorbeeld in gechlloreerd drinkwater) het kankerrisico van chloroform voor de mens verwaarloosbaar klein is. De Amerikaanse overheid liet weten het in principe hiermee eens te zijn maar uit voorzorg én vanwege de publieke opinie in haar (drinkwater)beleid chloroform niettemin als serieus kankerrisico te beschouwen. Belanghebbenden accepteerden deze benadering niet en maakten, gesteund door ter zake kundige toxicologen, de zaak aanhangig bij de rechter. De rechter stelde hen in het gelijk. Pas in laatste instantie (de rechter) en onder druk van kennis (op basis van goed onderzoek) en ervaren experts (ter zake kundige toxicologen) werd het voorzorgprincipe terecht naar de prullenmand verwezen. De Nederlandse MAC-lijst bevat nog altijd MAC-waarden die zijn overgenomen van de Amerikaanse

TLV (Threshold Limit Value)-lijst. Sinds jaar en dag wordt getwijfeld aan de toxicologische onderbouwing van deze overgenomen waarden. Enkele jaren geleden formeerde de Gezondheidsraad op verzoek van de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid een internationale commissie (acht nationaliteiten waaronder de Verenigde Staten) die in kort tijdsbestek de MAC-waarde van 168 stoffen herevalueerde. Een forse klus die naar verwachting einde 2002 zal zijn geklaard. Voor meer dan de helft van deze stoffen bleek de toxicologische basis te smal voor het vaststellen van een advieswaarde! Ik kan mij voorstellen dat de Minister hier het voorzorgbeginsel als "piepsysteem" zal toepassen. Een subtielere benadering zou kunnen zijn dat per stof op basis van gegevens over blootstelling, aantal blootgestelden, economisch belang en geschat potentieel risico een plan van aanpak wordt opgesteld. Op deze manier zou subtiel dreigen met het voorzorgprincipe kunnen leiden tot beschikbaar komen van de benodigde gegevens binnen een redelijke termijn. In het kader van het nieuwe nationale en internationale stoffenbeleid stelde de ministerraad in maart 2001 de Strategienota Omgaan Met Stoffen (SOMS) vast. Een wezenlijk onderdeel van SOMS is het indelen van stoffen in vier zorgcategorieën met hieraan gekoppeld implementatie van het voorzorgbeginsel, ofwel SOMS stimuleert de overheid tot het nemen van maatregelen op basis van het ontbreken van relevante toxiciteitgegevens. Twee aspecten komen naar mijn mening ten onrechte niet of nauwelijks aan de orde in SOMS: blootstelling en deskundigheid. Ik mis in SOMS het concept Threshold of Toxicological Concern (beneden een zekere blootstellingconcentratie zijn toxiciteitgegevens niet nodig). Bovendien zou de (geschatte) blootstelling een rol moeten spelen bij het indelen van stoffen in zorgcategorieën. Indelen zou moeten gebeuren op basis van potentieel gezondheidsrisico en niet op basis van gevaarseigenschappen. Ervaren, ter zake kundigen zouden een prominente rol moeten spelen bij het stellen van prioriteiten en bij het aanbevelen van voorzorgsmaatregelen. Kortom, in SOMS zouden blootstelling en deskundigheid een belangrijkere plaats moeten krijgen om bij het nemen van voorzorgsmaatregelen het schieten met kanonnen op muggen te vermijden. Wellicht kan het nieuwe kabinet ook hier nog wat rechtzetten.

Recent heeft de Gezondheidsraad een rapport uitge-

bracht waarin stroomschema's zijn opgenomen voor toxicologisch onderzoek op maat. In het rapport wordt gepleit voor een vraag-en-antwoord benadering toegesneden op aard en gebruik van een stof en op aard en omvang van de potentiële blootstelling. Een van de doelstellingen van een dergelijke gerichtere aanpak is het voorkómen van irrelevant en overbodig (dierexperimenteel) onderzoek, hetgeen hopelijk zal leiden tot het op korte termijn beschikbaar komen van toxiciteitgegevens voor prioritaire stoffen, één van de doelstellingen van SOMS. De overheid zou dan minder vaak hoeven teruggrijpen op het voorzorgbeginsel.

Kort gesteld, weloverwogen toepassing van het voorzorgprincipe als uitgangspunt van handelen gericht op het voorkómen of beperken van ongewenste, vaak (deels) onbekende effecten, leidt tot zinvolle voorzorgsmaatregelen.

Victor J Feron
Emeritus hoogleraar Biologische Toxicologie
TNO-Voeding